

Englænderne sejler væk med flåden mens danske søofficerer og matroser ser til.
Maleri af Chr. Mølsted

Flådeegene

Af Christian Raun

Det er nøjagtig 200 år siden, at englænderne efter Københavns Bombardement drog hjem med hele den danske flåde og satte en stopper for Danmarks storhedsdage som sømagt.

Allerede i oktober 1807 forlod den engelske flåde Holmen i København med 17 lineskibe, 15 fregatter, 7 brigger og 31 mindre fartøjer, samt 92 handelsskibe lastet med flådemateriel.

Forinden havde englænderne ødelagt de ufærdige skibe på Holmens skibsbyggeri.

Tabet skabte panik i nationen, som med rette havde været stolt af sin store, men knap så velholdte, flåde.

Nu eksisterede den danske flåde så godt som ikke, og egetræ vokser langsomt, så selv om Frederik VI allerede tre dage efter det engelske overgreb udsendte en fornyelse af "Forordning, hvorved Egetræers og Egetømmers Udførsel af Danmark og Norge forbydes" og en uge senere "Placat, hvorved det forbydes at sælge enten tildannet Egetømmer, der til

Skibsbyggeri kan være anvendelig, eller i Almindelighed noget til Skibstømmer tjenligt Egetræ, hvad enten samme staar paa Roden eller er skovet", så var der kun træ til ganske få nye krigsskibe. Efter nybygningen af lineskibene »Phønix« og »Danmark« i henholdsvis 1810 og 1817 udgik disse store orlogsskibe med flere dæk kanoner helt af flådens tal. De to lineskibe kom aldrig rigtig til søs. Lineskibe, som har navnet efter angrebstaktikken og antallet af kanoner ombord (der skulle være over 70), var blevet for tunge og dybtgående til de danske farvande.

Derimod blev der bygget flere fregatter frem i midten af 1800-tallet. Man skulle ikke bruge nær så meget egetømmer til de forholdsvis lette skibe, og de skød god fart i sunde og bælte – og ved fiskebankerne, som markerede Danmarks yderste grænser.

Samtidig med at Frederik VI beslaglagde alt egnet egetræ, som skulle bruges til etableringen af en ny flåde beordrede

han, at der blev plantet et stort antal egetræer rundt omkring i landet.

Det bør dog nævnes, at allerede inden Slaget på Reden den 2. april 1801 havde kongen iværksat nyplantning af egetræer til kommende skibsbyggeri ved oprettelse af 50 egekobler, der sorterede under Søkommissariatet. Seks år senere, da englænderne sejlede afsted med den danske flåde, blev der for alvor brug for flere egetræer.

Men der var ikke nok egetræ i skovene, fordi man ikke plantede nye træer, når de gamle blev fældet. Skovene var derfor svundet langsomt ind, og omkring år 1800 var skovarealet i Danmark historisk lavt med 3%. Danmark var på grund af rovdrift blevet et skovfattigt land.

I dag er 11% af Danmark dækket af skov – der er således 3 gange så meget skovareal som byareal!

I 1808 udsendtes en placat om mærkning af marineege, der allerede på roden blev forbeholdt flåden. Mange af disse ege blev senere anvendt i orlogsskibe, men man kan være heldig stadig at finde ege, der stadig har de mærker de forsynedes med dengang.

Der skulle bruges rigtig mange egetræer til den nye flåde. Til et lineskib gik der 1.500 fuldvoksne egetræer. Ved at udnytte egenes naturlige form, fik man de stærkeste skibe. Egen havde derfor stor militær betydning.

Ingen kunne dog ane, at mindre end 100 år senere var egetræ forældet som skibsbygningsmateriale og nu 200 år senere, står der så 90.000 egetræer klar til fældning i de danske skove. Nok til at bygge en flåde på 16 lineskibe, 10 fregatter og en mængde mindre skibe! Og det er jo ikke aktuelt.

Flådeegene kommer ud at sejle

Nogle af flådeegene bliver dog fældet. Skov- og Naturstyrelsen har tidligere leveret store egetræer som er "håndplukket" ud af de gamle skove med flådeeg til f. eks. Fregatten Jylland og til restaurering af vindmøller i Holland.

I 2003 leverede Skov- og Naturstyrelsen 24 flådeeg til restaureringen af et af U.S.A's nationale klenodier – den tomastede og 70 meter lange "Coronet" fra 1885.

Det drejede sig om ca. 130 m³ træ eller 5-6 m³ pr. stamme.

Udvælgelsen af skibstømmer sker efter en nøje vurdering af hvert enkelt træ. Træerne skal være 100% sunde og uden store knaster. Derudover stilles der særlige krav til højde, tykkelse og stammeform.

Fældning af træerne med et stamme-mål på over én meter skete i Ryget skov, Værlose.

Træerne blev leveret til opskæring på Hans Larsen's savværk ved Ølstykke. Der-

efter gik rejsen til Århus, hvor træet blev gasset for at slå eventuelle skadedyr ihjel. Derpå pakkedes træet i containere og blev sejlet over Atlanten.

Restaureringen af "Coronet" foregår på "International Yacht Restoration School" i Newport, USA. Arbejdet ledes af den anerkendte skibsbygger og dansk-amerikaner Hermann Hinrichsen.

Meget træ går til spilde ved opskæringen på savværket og forarbejdningen på det amerikanske bådeværft. Af de 130 m³ træ der leveredes fra skoven, forventes under halvdelen – ca. 55 m³ – at indgå i den færdige skibskonstruktion. Skov- og Naturstyrelsen tjener ca. 400.000 kr på leveringen.

U.S.A.'s nationale klenodie, den 2-mastede og 70 meter lange Coronet fra 1885, der bliver restaureret på et amerikansk bådeværft ved hjælp af 24 danske flådege.

"Coronet" er en yacht med mange sømil under kølen. To år efter at yachten forlod skibsværftet, vandt den en kapsejls over Atlanten.

Senere sejlede den jorden rundt et par gange, og rundede som første amerikanske yacht Kap Horn. Båden bliver nu restaureret, så den får sit oprindelige udseende og sejlegenskaber, hvorefter den skal fungere som et flydende museum.

Amerikanerne har sat omkring 8 millioner dollars af til restaureringen. Så indkøbet af de danske flådege, er kun et lille greb i lommen. Restaureringen sponsoreres bl.a. af amerikanske historiske selskaber, som betragter skibet som af national betydning, da det er den eneste originale yacht af sin alder og størrelse.

Også i de hjemlige farvande kommer flådegeene på vandet. I Nexsø på Bornholm vil en kreds af træskibsentusiaster genopbygge den 120 fod lange bark »Svanen« i den gamle dok i Nexø.

Man regner med at strække kølen på 150 års dagen for den første kølstrækning i 1857. Det første træ er allerede fældet, og det store arbejde med organisation og historisk dokumentation er i fuld gang. Snart

skal også Nexøs gamle dok dufte af godt træ og tjæret tovværk.

Fra stamme til hus, stol og mindetavle

Flådegeene bliver som nævnt hovedsagelig anvendt til helt specielle formål, så skulle man drømme om et nyt egeparketgulv i samtalekøkkenet kan man godt slå tanken ud af hovedet. Noget andet er hvis man er den lykkelige ejer af et historisk museum.

I Ribe Vikingecenter er der opført et langhus af Trelleborg-Fyrkat typen. Til det blev der brugt 160 egetræer.

Hos Søværnets operative Kommando i Aarhus hænger der en mindeplade over vores tidligere forsvarschef admiral Hans Jørgen Garde, der omkom sammen med sin hustru, to andre officerer og fire besætningsmedlemmer da et af flyvevåbnets Gulfstream III fly fløj ind i en klippevæg ved den færøske lufthavn Vágar den 3. august 1996.

Mindepladen er udformet af kunstneren Jytte Jepsen og planken er meget passende, som minde over en admiral, skåret ud af en af de gamle flådege.

I 2004 blev snedkermester Søren Holst Pedersen fra det traditionsrige snedkeri PP Møbler opmærksom på nogle særlig flotte flådege i Grænge Skov på Lolland og fik ideen til at omdanne disse historiske træer til 150 eksemplarer af Hans J. Wegners "The Chair" som han tegnede i 1949. Stolen er med sit enkle udtryk og smukke kurver den måske mest kendte af Wegners stole.

De 150 stole er individuelt nummererede med en lille sølvplade.

Især er stolen kendt fra tv-duellen mellem Nixon og Kennedy fra 1961, ligesom blandt andre Jens Otte Krag og Anders Fogh Rasmussen også har truffet vigtige beslutninger fra Wegners "The Chair", som han selv kalder "den runde".

Hans J. Wegners stol "The Chair" tegnet i 1949. Flådege er medgået til at producere 150 eksemplarer af stolen.

Nutidens egeskove

Ved en opgørelse i 1990, var der ca. 16.000 høstmodne flådege i Skov- og Naturstyrelsens skove i Nord Sjælland. Mange af flådegeene får lov at stå tilbage til glæde for os og naturen. Men det er muligt at fælde af dem, så længe man gør det for en værdig sag, og uden at fælde hele skove.

Langt den største del af de nordsjællandske egeskove får lov til at blive stående på roden.

Egen, som er Danmarks nationaltræ, dækker i dag kun 7% af skovarealet.

Det svarer dog til 30.000 hektar egeskov. I de seneste år er der plantet meget ny egeskov. Egetræet er den mest populære træart, når der rejses ny skov.

150 år og høstmoden

Det tager et egetræ ca. 150 år at nå en høstmoden størrelse – så er træet ca. 25 meter højt og har et stammemål på omtrent én meter. Egen kan blive flere tusinde år gammel, men fældes ofte omkring de 150 år, hvor skovejeren får bedst økonomi ud af at høste.

Særligt krumme egetræer sælges stadig til skibsbyggeri. Egetræ er det mest værdifulde træ i skoven. De knap 200 år gamle flådege giver 15-20.000 kr. pr. træ.

Flådege mange steder

Der er flådege mange steder i landet. Det vil være for omfattende at opremse stederne her, men på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside er det muligt at finde nogle af dem. Eller blot ved at søge på internettet under "Flådege"

Det skal blot nævnes, at på Sjælland er det muligt at se flådege:

- I den vestlige del af Frederiksborg Slotshave, Hillerød
- I den vestlige del af Ganløse Ore
- Ved Jægerpris
- På Køge Ås
- Ældre flådege plantet i 1798 kan bl.a. ses i Nørreskoven ved Furesøen